

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.2.8>

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ КАНАДИ ЯК ОСНОВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ВІДНОВЛЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Красіліч Н.Д.,
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України
ORCID: 0000-0002-8116-9515

Красіліч Н.Д. Правові засади функціонування системи природоохоронних територій Канади як основи збереження і відновлення біорізноманіття.

Стаття присвячена дослідженню правових засад функціонування системи природоохоронних територій Канади як важливого інструмента забезпечення збереження та відновлення біорізноманіття. Розглянуто основні нормативно-правові акти, що регулюють створення, управління та охорону заповідних територій, зокрема *Canada National Parks Act*, *Canada Wildlife Act*, *Species at Risk Act*, *Canada National Marine Conservation Areas Act* та акти провінційного рівня. Визначено роль урядових структур, передусім Агенції Парків Канади, у формуванні цілісної мережі охоронюваних земель і морських просторів. Підкреслено значення міжнародних зобов'язань Канади, включно з участю у Конвенції про біологічне різноманіття та імплементацією *Kunming–Montréal Global Biodiversity Framework*, що задає орієнтири для розширення площі природоохоронних територій та інтеграції екосистемного підходу. Зроблено акцент на багаторівневій структурі правового регулювання, що поєднує федеральне, провінційне та територіальне законодавство, а також акти органів місцевого самоврядування й інструменти спільного управління з корінними народами.

Аналіз показує, що канадська система відзначається багаторівневістю, поєднанням федеральних і провінційних механізмів, а також високим рівнем інституційної координації. Особливістю даної системи є розгалужена категоризація територій – від національних парків і заповідників дикої природи до морських охоронних зон, що дає змогу враховувати різні аспекти природоохоронних пріоритетів. Водночас відзначено виклики, пов'язані з тиском урбанізації, ресурсної експлуатації та кліматичних змін, які зумовлюють потребу посилення правового регулювання та розширення екосистемного менеджменту. Встановлено, що канадська модель забезпечує поєднання охорони природних комплексів, розвитку екотуризму та виконання міжнародних зобов'язань, зокрема у межах Конвенції про біологічне різноманіття та Глобальної рамкової угоди Куньмін–Монреаль.

Зроблено висновок, що канадський досвід формування нормативно-правової бази для природоохоронних територій має вагоме значення не лише для внутрішньої екологічної політики, але є також цінним орієнтиром для реформування природоохоронного законодавства України у контексті гармонізації з правом ЄС та розбудові національної стратегії збереження біорізноманіття.

Ключові слова: природоохоронні території, національні парки, біорізноманіття, правові засади, міжнародні зобов'язання, екосистемний підхід, охорона дикої природи, морські охоронні зони.

Krasilich N.D. Legal foundations of the functioning of Canada's protected areas system as a basis for the conservation and restoration of biodiversity.

The article is devoted to the study of the legal foundations of the functioning of Canada's system of protected areas as an essential tool for conserving and restoring biodiversity. The main legislative acts governing the establishment, management, and protection of conservation areas are examined, including the *Canada National Parks Act*, *Canada Wildlife Act*, *Species at Risk Act*, *Canada National Marine Conservation Areas Act*, as well as provincial legislation. The role of governmental institutions, primarily Parks Canada, in shaping an integrated network of protected land and marine areas is defined. Emphasis is placed on the importance of Canada's international commitments, including participation in the Convention on Biological Diversity and the implementation of the *Kunming–Montréal Global Biodiversity Framework*, which sets clear targets for the expansion of protected areas and the integration of the ecosystem-based approach.

The analysis shows that the Canadian system is characterized by multi-level governance, combining federal and provincial mechanisms, as well as a high degree of institutional coordination. A distinctive

feature of this system is the extensive categorization of protected areas—from national parks and wildlife reserves to marine protected zones—which makes it possible to address various aspects of conservation priorities. At the same time, challenges related to urbanization pressures, resource exploitation, and climate change are noted, which necessitate strengthening legal regulation and expanding ecosystem management. It has been established that the Canadian model ensures a balance between the protection of natural complexes, the development of ecotourism, and the fulfillment of international commitments, particularly under the Convention on Biological Diversity and the Kunming–Montreal Global Biodiversity Framework. It is concluded that Canada's experience in developing a regulatory framework for protected areas is significant not only for domestic environmental policy but also serves as a valuable reference point for the reform of Ukraine's environmental legislation in the context of harmonization with EU law and the development of national biodiversity conservation strategies.

Key words: protected areas of Canada; legal framework; national parks; biodiversity; international commitments; ecosystem-based approach; wildlife conservation; marine protected areas.

Постановка проблеми. Актуальність досліджень правових питань, що виникають в процесі збереження та відновлення біорізноманіття зумовлена значимістю цих проблем для виживання людства в умовах зміни клімату та посилення негативних екологічних тенденцій. Цілісність більшості екосистем світу все частіше перебувають під загрозою змінення або взагалі знищення, і мало ознак того, що ці процеси зупиняться, не кажучи вже про їхнє повернення до попереднього стану. Ключове значення для збереження біорізноманіття мають природоохоронні території, які охоплюють цінні природні та напівприродні ландшафти і оселища, забезпечуючи притулок для рідкісних, ендемічних і зникаючих видів флори і фауни. Повернення до попереднього стану та збереження екосистем – це масштабне і складне завдання. Саме за допомогою створення та функціонування широкої мережі природоохоронних територій можна зупинити втрати біорізноманіття, які можуть служити зразками природних екосистем. Крім того, такі території можуть служити еталонами природних екосистем для проведення наукових досліджень та практичного використання, виконуючи важливу роль у економічному і соціальному контексті.

Чинне законодавство України про охорону природи перебуває у стані розвитку, тому вивчення зарубіжного досвіду управління природоохоронними територіями можуть бути використане для ефективного розвитку правових механізмів охорони природи. Тому дослідження зарубіжного досвіду на прикладі Канади дозволить протистояти негативним тенденціям превалювання економічних інтересів над екологічними та використати позитивну практику в процесі подальшого розвитку довірливого законодавства.

Мета дослідження полягає у: виявленні та аналізі правових засад функціонування системи природоохоронних територій Канади, визначенні їхньої ролі у збереженні та відновленні біорізноманіття, а також оцінці можливостей використання канадського досвіду для удосконалення національної екологічної політики, зокрема в Україні.

Стан опрацювання проблематики. Правові проблеми збереження і відновлення природоохоронних територій була предметом дослідження вітчизняних правознавців: В.І. Андрейцева, О.В. Бевз, М.Я. Ващишин, А.П. Гетьмана, А.Й. Годованюка, П.О. Гвоздика, Р.А. Гольонка, М.А. Дейнеги, В.М. Єрмоленка, С.В. Єлькіна, Н.В. Ільків, Н.Д. Красіліч, М.В. Краснової, Ю.А. Краснової, Н.Р. Кобецької, О.М. Ковтун, В.В. Костицького, П.Ф. Кулинич, В.І. Лозо, Н.Р. Малишевої, Х.М. Марич, В.Л. Мунтяна, В.В. Носіка, Ю.С. Петлюка, О.О. Статівки, Н.І. Титової, Ю.С. Шемшученка, М.В. Шульги та ін. Разом з тим, питання правового регулювання охорони природи Канади науковцями не розглядалися. Проте є ряд наукових порівняльних досліджень, які розглядають подібні питання, аналізуючи досвід природоохоронної діяльності інших зарубіжних країн, наприклад, країн Балтії [1].

Виклад основного матеріалу. Відносини щодо охорони довкілля в Канаді регулюються комплексом федеральних та провінційних нормативних актів. В Канаді існують такі рівні органів влади: федеральний (національний), провінційний (регіональний), муніципальний (місцевий) та корінний (стосовно земель резерватів та певних земель, відповідно до договірних угод). Ключова роль у збереженні природи та управлінні природними ресурсами, в тому числі і національними парками, належить Міністерству природних ресурсів Канади [2]. Одним з найважливіших законів, який стосується кожного жителя Канади в довкіллевій сфері, є Закон Канади про охорону навколишнього середовища (Environment Canada Act 1999), який містить широкий спектр положень, спрямованих на охорону та відновлення природних ресурсів країни. Згідно з цим Законом уряду Канади надаються повноваження щодо контролю за забрудненням навколишнього природного середовища, застосування заходів з управління відходами, попередження екологічної шкоди та захисту біологічного різноманіття [3].

Серед основних федеральних законів з охорони довкілля також: Закон про рибальство (Fisheries Act) [4]; Закон про оцінку впливу (Impact Assessment Act) [5]; Закон про Конвенцію про мігруючих птахів 1994 р. (the Migratory Birds Convention Act of 1994) [6]; Закон про перевезення небезпечних вантажів (Transportation of Dangerous Goods Act) [7]; Закон про види, що знаходяться під загрозою зникнення (Species at Risk Act) [8]; Закон Канади про судноплавні води (Canada Navigable Waters Act) [9]. Разом з тим, кожна провінція має свої закони щодо охорони довкілля, які діють в межах відповідних територій. Це, наприклад, Закон Онтаріо про охорону навколишнього середовища [10], Закон Британської Колумбії про управління навколишнім середовищем [11], Закон Альберти про охорону та покращення навколишнього середовища [12]. Таким чином, конкретні відносини з охорони довкілля відповідних регіонів регулюються законодавством відповідної провінції.

Основним законодавчим актом, що визначає правовий режим та регулює діяльність національних парків Канади, є Закон про національні парки Канади (Canada National Parks Act) (2000). Цим Законом визначається правова основа створення, охорона та управління національними парками. Законом зазначено, що «національні парки Канади присвячуються народу Канади для його блага, освіти та розваги та повинні утримуватися та використовуватися таким чином, щоб залишити їх недоторканими для розваги майбутніх поколінь» [13]. Отже, Законом чітко визначено, що головним пріоритетом при управлінні парками є збереження екологічної цілісності. Законом також регулюються загальні правила функціонування парків, питання рекреаційної діяльності та туризму. Окремі положення Закону відносяться не тільки до національних парків, але і до національних парків-резерватів.

Відповідно до вищезазначеного Закону в Канаді створений спеціальний федеральний орган, який відповідає за управління всіма національними парками, історичними місцями та морськими охоронними територіями – Agency Parks Canada (надалі – Агенція). Основними повноваженнями Агенції є захист природної та культурної спадщини, популяризація екологічних знань через освітні програми, управління туризмом, тощо.

Загалом у Канаді існує досить розгалужена багаторівнева система природоохоронних територій, яка регулюється як федеральним законодавством, так і законодавством провінцій. Дана система охоплює різні категорії парків, заповідників та охоронних зон, кожна з яких має власні цілі, правовий режим та орган управління.

1. **Національні парки** (National Parks), діяльність яких регулюється Законом про національні парки Канади (Canada National Parks Act). Основна мета цієї категорії територій – збереження екологічної цінності та надання можливості відвідування. Всього створено 37 національних парків, найвідоміший і найдавніший з яких (створений у 1885 році) – Banff National Park (провінція Альберта).

2. **Національні парки резервати** (National Park Reserves) природоохоронні території, де корінні народи зберігають свої традиційні права на використання природних ресурсів. В Канаді створено 10 таких парків, наприклад, *Gwaii Haanas National Park Reserve* (провінція Британська Колумбія). Слід зазначити, що корінні народи дедалі частіше беруть активну участь у збереженні біорізноманіття на заповідних територіях. Ця юрисдикція може виникати як незалежно, так і на основі партнерства з органами влади провінцій або федеральних органів.

3. **Національні морські охоронні території** (National Marine Conservation Areas) основною метою яких є захист морських екосистем при дозволеному використанні. Діють на основі *Canada National Marine Conservation Areas Act (2002)* – Закону про морські охоронні території Канади [14]. Загалом налічується 5 таких територій.

4. **Національні заповідні території дикої природи** (National Wildlife Areas) призначені для охорони місць мешкання рідкісних та зникаючих видів. Правовою основою створення цих територій є Закон Канади про дикі тварини – *Canada Wildlife Act (1973)* [15]. На сьогоднішній день існують понад 55 таких територій, наприклад, *Polar Bear Pass NWA* (Нунавут).

5. **Заповідники перелітних птахів** (Migratory Bird Sanctuaries) діють відповідно до *Migratory Birds Convention Act (1917)*, основна мета яких захист гніздування та відпочинку перелітних птахів. Понад 90 територій мають такий статус, наприклад, *Cap Tourmente MBS* (Квебек).

6. **Національні історичні місця** (National Historic Sites) – культурно-історичні території в багатьох випадках поєднані з природними об'єктами, знаходяться під управлінням Агенції Parks Canada. Прикладом може слугувати *L'Anse aux Meadows* (Ньюфаундленд і Лабрадор).

7. **Національні міські парки** (National Urban Parks) – досить новий тип природоохоронних територій для збереження природи в межах міст. Прикладом може слугувати *Rouge National Urban Park* (Онтаріо). Цей тип парків поєднує охорону природи та доступність для міського населення. Метою їх створення є забезпечення мешканцям міст природного простору для рекреації, освіти та збереження біорізноманіття поруч з урбанізованими зонами. Створення цього типу парку стало

частиною стратегії збереження довкілля у густонаселених районах. Перший Національний міський парк Rouge National Urban Park був офіційно відкритий у 2015 році в регіоні Торонто. Ця категорія ще формується і активно розвивається на відміну від класичних парків із довгою історією законодавчого регулювання.

Крім того, кожна провінція та територія Канади мають систему природоохоронних територій, правовий статус яких визначений законодавством відповідної провінції. Основними категоріями природоохоронних територій цього рівня є: провінційні та територіальні парки (Provincial Parks / Territorial Parks); заповідники для збереження унікальних біотопів (Ecological Reserves); дикі природні зони без інфраструктури (Wilderness Areas); природоохоронні території змішаного використання (Protected Areas); території для охорони екосистем і досліджень (Conservation Reserves).

До природоохоронних територій Канади також належать території, створені та керовані корінними народами – Indigenous Protected and Conserved Areas (IPCA); природоохоронні території, створені приватними або громадськими організаціями на приватних землях – Land Trusts & Conservation Easements; а також особливий вид – так звані «спільні управлінські моделі», якими спільно керують федеральний уряд та уряд провінції (прикладом може слугувати морський парк Saguenay–St. Lawrence, що знаходиться в управлінні федерального уряду і провінції Квебек).

Слід зазначити, що деякі канадські природоохоронні території мають міжнародний статус. Під егідою ЮНЕСКО знаходяться 18 територій – біосферних резерватів. Статус об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО має, зокрема, Canadian Rocky Mountain Parks. 37 територій охороняються як Рамсарські водно-болотні угіддя.

Таким чином, система національних парків Канади орієнтована на представлення кожного природного регіону країни, значні території дикої природи залишаються майже недоторканими. Особливостями охорони біорізноманіття Канади є програма National Marine Conservation Areas, яка спрямована на збереження океанічних і прісноводних біомів. Національні морські охоронні території – це спеціально визначені морські зони, що включають підводні землі, водні простори, а також будь-які види, що там мешкають. Крім того, до складу таких територій можуть входити прибережні території, острови, естуарії та інші прибережні землі.

Слід зазначити, що вектор екологічної політики Канади має свою унікальну історію і форму, яка є сталою та базується на фіксованих інтересах суспільства, оскільки є практично незмінною у питаннях забезпечення екологічної безпеки, охорони природи, податкового режиму для забруднювачів природного середовища навіть при зміні уряду. Уряд Канади не тільки зберігає та продовжує внутрішнє регулювання екологічної політики, а й продовжує єдину позицію на міжнародній арені.

Канада відіграє важливу, провідну роль у реалізації та просуванні цілей Конвенції про біологічне різноманіття (Convention on Biological Diversity – CBD) – одного з головних міжнародних договорів у сфері охорони природи і відіграє провідну роль у формуванні глобальної природоохоронної політики. Однією з головних цілей Конвенції є створення та розширення мережі природоохоронних територій. Канада стала однією з перших країн, що ратифікувала цей договір, а Монреаль є штаб-квартирою Секретаріату CBD. Канада активно розробляє та реалізує стратегії національного рівня на виконання CBD.

Слід зазначити, що вектор екологічної політики Канади має свою унікальну історію і форму, яка є сталою та базується на фіксованих інтересах суспільства, оскільки є практично незмінною у питаннях забезпечення безпеки довкілля, охорони природи, податкового режиму для забруднювачів природного середовища навіть при зміні уряду. Уряд Канади не тільки зберігає та продовжує внутрішнє регулювання екологічної політики, а й продовжує єдину позицію на міжнародній арені.

Канада є однією з ключових держав-учасниць Конвенції про біологічне різноманіття (Convention on Biological Diversity), і відіграє провідну роль у формуванні глобальної природоохоронної політики. Одною з головних цілей Конвенції є створення та розширення мережі природоохоронних територій.

Так, в червні 2024 року урядом Канади був представлений законопроект про відповідальність за природу – *Nature Accountability Bill* (повна назва – *An Act respecting transparency and accountability in relation to certain commitments Canada has made under the Convention on Biological Diversity*) [16] разом з національною стратегією захисту природи до 2030 р. Основною метою законопроекту є встановлення в законодавстві зобов'язання Канади щодо встановлення правових механізмів виконання Кунмінської міжнародної Глобальної рамкової угоди з біорізноманіття (Kunming–Montréal Global Biodiversity Framework), яка була ухвалена в грудні 2022 року на Конференції ООН зі збереження біологічного різноманіття у Монреалі. Ця Угода має величезне значення для охорони довкілля та містить чотири головні цілі:

- захист 30% планети до 2030 року (щонайменше 30% суші та океанів мають бути під охороною;

- відновлення деградованих територій;
- скорочення забруднення;
- фінансування та справедливість (до 2030 р. розвинені країни мають виділяти щонайменше 20 млрд. доларів щороку на захист біорізноманіття в країнах, що розвиваються, а також гарантії прав корінних народів і їхнє залучення до управління природними територіями) [17]. Тому Канада, як співорганізатор даної міжнародної угоди взяла на себе зобов'язання ухвалити Національну стратегію захисту природи до 2030 року та прийняти Закон про відповідальність за природу – Nature Accountability Bill. Цей законопроект, який фахівцями вважається моделлю впровадження скоординованого підходу до проблем збереження біорізноманіття, був поданий до парламенту Канади, але поки що він не став законом через розпуск парламенту до моменту прийняття (щоб він став законом його потрібно внести в новому парламенті або реанімувати через парламентську процедуру).

Порівнюючи сучасні системи природоохоронних (заповідних) територій Канади і України можна констатувати, що вони суттєво відрізняються за структурою, категоріями охорони, підходами до управління та інтеграцією у глобальні природоохоронні стратегії.

Чинне законодавство України, зокрема Закон України «Про природно-заповідний фонд» досить чітко виділяє 11 категорій заповідних територій: природні території та об'єкти (природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища) та штучно створені об'єкти (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва) [18]. Сучасна українська система більше орієнтована на фрагментарний підхід: певна кількість територій та об'єктів, недостатньо пов'язаних екологічними коридорами, що є однією з проблем системи природно-заповідного фонду навіть попри наявності Закону України «Про екологічну мережу» [19]. Значною мірою це пов'язане з тим, що більшість територій природно-заповідного фонду не були спроектовані як частини мережі, наприклад, частина заповідників, заказників існують як ізольовані «острови» серед урбанізованих і промислових зон, земель сільськогосподарського призначення, а відсутність екологічних коридорів підвищує ризик втрати видів. Варто звернути увагу і на те, що в Законі в основному декларується створення екомережі, але фінансових механізмів для викупу або компенсації земель не передбачено, відсутні також вимоги щодо інтеграції мережі у генплани, схеми землеустрою та регіональні стратегії, стимулів для приватних землевласників. Закон також не врегульовує питання сумісності агровиробництва та рекреації та інші питання.

Крім того, війна значно поглибила негативні моменти розвитку природно-заповідного фонду: деякі території окуповані або зруйновані, пошкоджені екологічні коридори (особливо у степовій зоні), зросла мінна небезпека, неконтрольована вирубка. Все це призводить до втрати біорізноманіття, зниження екосистемної стійкості, невиконання міжнародних зобов'язань за міжнародними договорами про збереження біорізноманіття.

Що стосується канадської системи природоохоронних територій, то вона має меншу кількість категорій, але вони займають великі суцільні площі та враховують морські екосистеми. Отже, в Україні мережа більш роздрібнена та дрібномасштабна (багато в чому це пов'язане із значно меншою територією України), тоді як у Канаді ця система значно потужніше розвинена у площинному відношенні, комплексна, інтегрована та федеральному та регіональному рівнях.

Для України характерна в основному централізована система управління природно-заповідним фондом, обмежений бюджет фінансування та велика залежність від державних субсидій і міжнародної допомоги на розвиток. Крім того, недостатньо розвинені сучасні механізми управління – геоінформаційні системи, моніторинг біорізноманіття. В Канаді навпаки існує децентралізована система – рішення стосовно окремих категорій природоохоронних територій приймають федеральний уряд, а також уряди провінцій та територій. Для цих територій виділяється стабільне державне фінансування, а також існують окремі фонди збереження природи, розвинені наукові програми моніторингу, а також партнерство з корінними громадами.

Висновки. Підсумовуючи, необхідно зазначити, що Канада має сучасну, багаторівневу та інтегровану мережу природоохоронних територій, що охоплює не тільки сушу, але і море та орієнтована на збереження цілих екосистем, екологічних коридорів та дикої природи та представлення кожного природного регіону країни. Канада може слугувати прикладом для України у виконанні міжнародних зобов'язань по збереженню та відновленню біологічного різноманіття. Зокрема, мається на увазі наступні напрямки: управління природоохоронними територіями, інтеграція корінних громад у природоохоронні стратегії, лідерство у глобальних переговорах з питань охорони довкілля.

Оскільки Україна наразі не має достатніх можливостей для повної оптимізації системи природоохоронних територій, що значною мірою зумовлено наслідками воєнної агресії РФ та переважан-

ням невеликих за площею об'єктів із частковим режимом охорони, перед державою у повоєнний період постануть ключові завдання. Серед них – поступове збільшення площі природоохоронних територій (за офіційними даними станом на 2024 рік вони охоплюють 16,8 % території країни), розбудова екологічної мережі та створення екологічних коридорів, інтеграція морських акваторій до природно-заповідного фонду, а також забезпечення стабільного фінансування і ширше впровадження сучасних методів управління у цій сфері.

Таким чином, канадський досвід формування нормативно-правової бази для природоохоронних територій має вагоме значення не лише для внутрішньої екологічної політики, але є також цінним орієнтиром для реформування природоохоронного законодавства України у контексті гармонізації з правом ЄС та розбудові національної стратегії збереження біорізноманіття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ткаченко О. правова охорона та розвиток рекреаційних природних територій України та країн Балтії (порівняльний аналіз). *Актуальні проблеми правознавства*. Випуск 4(12)2017, с. 230–235.
2. Laws matter: a foundational approach to biodiversity conservation in Canada. Trevor Swerdfager <https://orcid.org/0000-0002-6112-4491> and Andrea Olive FACETS. 18 May 2023 <https://doi.org/10.1139/facets-2022-0095>.
3. Canadian Environmental Protection Act, 1999 (S.C. 1999, c. 33). Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/?utm_source=chatgpt.com.
4. Fisheries Act (R.S.C., 1985, c. F-14). Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/?utm_source=chatgpt.com.
5. Impact Assessment Act (S.C. 2019, c. 28, s. 1). Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/?utm_source=chatgpt.com.
6. Migratory Birds Convention Act, 1994 (S.C. 1994, c. 22). Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/?utm_source=chatgpt.com.
7. Transportation of Dangerous Goods Act, 1992 (S.C. 1992, c. 34). Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/?utm_source=chatgpt.com.
8. Species at Risk Act (S.C. 2002, c. 29). Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/?utm_source=chatgpt.com.
9. Canadian Navigable Waters Act. Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-15.31/?utm_source=chatgpt.com.
10. Ontario – Environmental Protection Act, R.S.O. 1990, c. E.19 https://www.ontario.ca/laws/statute/90e19?utm_source=chatgpt.com.
11. British Columbia – Environmental Management Act, SBC 2003, c. 53 https://www.bclaws.gov.bc.ca/civix/document/id/complete/statreg/03053_00?utm_source=chatgpt.com.
12. Alberta – Environmental Protection and Enhancement Act (EPEA), RSA 2000, c. E-12. https://www.canlii.org/en/ab/laws/stat/rsa-2000-c-e-12/latest/rsa-2000-c-e-12.html?utm_source=chatgpt.com.
13. Canada National Parks Act. S.C. 2000, c. 32 Assented to 2000-10-20. Justice Laws Website. <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/N-14.01/page-1.html#h-360227>.
14. Canada National Marine Conservation Areas Act (S.C. 2002, c. 18). Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-7.3/index.html?utm_source=chatgpt.com.
15. Canada Wildlife Act, R.S.C., 1985, c. W-9. Justice Laws Website. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/W-9/?utm_source=chatgpt.com.
16. An Act respecting transparency and accountability in relation to certain commitments Canada has made under the Convention on Biological Diversity. PARLIAMENT OF CANADA. https://www.parl.ca/LegisInfo/en/bill/44-1/C-73?utm_source=chatgpt.com.
17. ECCC Publishes 2030 Nature Strategy and Nature Accountability 18.06.2024. https://resilientllp.com/2024/06/18/eccc-publishes-2030-nature-strategy-and-nature-accountability-bill/?utm_source=chatgpt.com.
18. Про природно-заповідний фонд України. Закон України від 16.06.1992 № 2456-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>.
19. Про екологічну мережу України. Закон України від 24.06.2004 № 1864-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text>.